

Překlad textu přednášky do češtiny s laskavým svolením autorky, H. Päßler:

Výstava Düsseldorf, 07.04.2025

Böhmen liegt nicht am Meer/Čechy neleží u moře

Vážená paní generální konzulko,
vážená paní doktorko Schlenkerová,
vážený pane profesore,
vážený pane Grätzi,
vážení hosté!

Děkujeme Gerhart-Hauptmann-Haus za pozvání. Ráda bych také poděkovala za možnost pronést několik úvodních slov na midisáži, tedy uprostřed mezi vernisáží a finisáží výstavy Seligerovy obce „Čechy neleží u moře“.

Chtěla bych poděkovat vám, milí hosté, že jste přišli a zúčastnili se, a zejména generální konzulce České republiky paní Kristině Larischové, která je zároveň patronkou naší výstavy. Ráda bych také poděkovala paní Erice Kalkofen-Frahne a jejímu manželovi, kteří iniciovali realizaci a předem odvedli spoustu organizační práce. Máme z toho velkou radost.

Možná jste již měli možnost seznámit se s výstavou, s lidmi, které jsme se rozhodli představit veřejnosti. Již delší dobu si - a vy jistě na tom nejste jinak - stále více uvědomuji, co všechno na sebe zde představení lidé vzali, co vytrpěli, jaké oběti přinesli, a někteří dokonce položili své životy. A dnes -? My se o své životy nebojíme, ale lidé na Ukrajině ano - v Evropě. Budeme se brzy muset bát i o naši demokracii - a tedy o vše, co k demokracii patří, co ji definuje a charakterizuje? Téměř denně slyšíme z Nového světa neuvěřitelné věci, a na druhé polovině zeměkoule? Jako by si dva despotové rozdělili svět mezi sebou. Ani jednomu z nich se nedá věřit. O to víc musíme v Evropě držet při sobě, nebojácně a solidárně, proti nim.

Jako spolupředsedkyně Seligerovy obce, jako sudetská Němka, která se narodila v Teplicích v sociálnědemokratické rodině a nyní jsem sama již více než 50 let členkou SPD, jsem hrdá na to, že i v nejtemnějších dobách v

Německu byli takoví lidé, jejichž životní osudy jsou zde prezentovány. A kteří pocházeli ze Sudet.

-2-

Protože se stává, že - sotva řeknu *Seligerova obec, sudetoněmečtí.....*, už jsem konfrontována: „Cože? To byli fašisté a zůstali revanšisty“.... Dámy a pánové, nevědomost a hloupost jsou také hlavními hrozbami pro demokracii, kterým musíme čelit. A nejen to. Právě proto, že „nežádoucí osoby“ byly před druhou světovou válkou a během ní zbaveny německého občanství, takže byly bez státní příslušnosti, a tedy bez dokladů totožnosti, tisíce lidí byly tisíce lidí zavražděny nebo neviděly východisko a vzaly si život. V jiných zemích nebyli přijímáni, a proto byli postaveni mimo zákon. Za všechny jmenujme Anne Frankovou a Waltera Benjamina.

V 60. letech by můj manžel a můj švagr možná neměli v NDR šanci, kdyby jim berlínští sociální demokraté nedali pod falešnými jmény doklady k útěku na Západ.

A tak ještě jednou: o to víc je to pravda:

„Demokracie potřebuje demokraty,“ řekl před více než 100 lety Friedrich Ebert. Je to sice provokativní tvrzení, ale ani dnes neztratilo nic ze své aktuálnosti a výbušné síly. Naše demokracie potřebuje angažované lidi, kteří za demokracii bojují všemi demokratickými prostředky. Lidi, kteří demokracii hájí a nevysmívají se jí, nezesměšňují ji a ani ji nezpochybňují.

Jako pedagožku mě neustále šokuje, jak se zachází s demokracií. Co očekáváme od našich mladých lidí, co je učíme, když extrémní strany získávají na popularitě a síle, když ve stále více zemích vládou despotové? Nezbyvá než doufat, že mladí lidé a zejména školáci přijdou sem do Gerhart-Hauptmann-Haus na výstavu a seznámí se s lidmi, lidskými osudy, kteří jsou a musí být vzorem.

Nyní k názvu naší výstavy, který je vzrušující a vzbuzuje zvědavost, ale stále se mě lidé ptají, proč právě tento název? **Čechy neleží u moře.** – (Už jen při slově Čechy mi v hlavě, v duši, v srdci zní melodie.....).

Zpět k názvu:

V dnešním takzvaném „Brockhausu“, konkrétně ve Wikipedii, se můžeme dočíst:

„Čechy u moře“ („Böhmen am Meer“) jsou opakujícím se motivem v německé literatuře a umění. Vychází z fiktivního místa v komedii Williama Shakespeara (1564- 1616) „Zimní pohádka“: Čechy. Pustý kraj u moře.

-3-

Ve skutečnosti se tímto tématem zabývala řada německých autorů a umělců: Ingeborg Bachmannovou se nechal inspirovat například již zesnulý Hans-Magnus Enzensberger ve své knize Ach, Evropo (Ach Europa), velmi čtivé a doporučované, dále Franz Fühmann (povídka Böhmen am Meer – Čechy u moře), Volker Braun (divadelní hra Böhmen am Meer - Čechy u moře) a Anselm Kiefer (malíř a sochař) pro své obrazy Böhmen liegt am Meer – Čechy leží u moře.

Báseň Ingeborg Bachmannové „Böhmen liegt am Meer“ („Čechy leží u moře“) je mi také velmi blízká. Sama se k ní vyjádřila: “A pro mě je to báseň, za kterou budu vždycky stát...Je to báseň mého návratu domů, ne zeměpisného, ale duchovního návratu....Jak jsem přišla do Prahy, věděla jsem, tak přece, Shakespeare má pravdu: Čechy leží u moře.... Všichni jsme Češi a všichni doufáme v toto moře a v tuto zemi.“

Ingeborg Bachmannová navštívila Prahu na začátku roku 1964 dvakrát. To už začínalo období tání pražského jara 1968.

Ale, Čechy nejsou u moře, i když se Češi zdraví a loučí námořnickým pozdravem „Ahoj“. Existují různé výklady toho, jak, kdy a proč se tento pozdrav „dostal“ do Čech. Zřejmě ho přinesli čeští námořníci, protože v hamburském přístavu se nachází Moldauhafen –vltavský přístav, jehož areál byl po první světové válce pronajat Československu na 99 let, tj. do roku 2028. Jako přístup od Labe ke světovým oceánům. Říká se, že tam poté vznikne zástavba. Stanice metra se však bude i nadále jmenovat „Moldauhafen“, a to po hlasování mezi třemi variantami. Dokonce bude mezi Hamburkem a Českou republikou vyjednána výměnu pozemků, aby byl tento přístup zachován.

A tento pozdrav Ahoj pak ve 20. letech 20. století využívali mladí čeští vodáci a trampové jako určitý druh opozice vůči buržoazii. V protektorátu, za německé okupace, se jí říkalo AHOJ: Adolfa Hitlera oběsíme jistě (Ahoj - v překladu: Sicher, wir hängen Adolf Hitler). Ti z vás, kteří byli v České

republice, to mohou potvrdit: Dodnes patří tento pozdrav Ahoj neodmyslitelně ke každodennímu jazyku všech generací.

Z určitého odporu a opozice vznikly po *sametové revoluci* v České republice také organizace a skupiny jako Antikomplex. Tito mladí lidé se chtěli a stále chtějí vypořádat s historií Němců v České republice. Jak sami říkají, nechť se už nechat obelhávat, chtějí se vyrovnat s minulostí, chtějí smíření. Stačí si vzpomenout na knihu „Zmizelé Sudety“ nebo na pochod smíření v Brně, který

-4-

se nyní stal velkou několikadenní akcí. Mladí Češi nám podali a stále podávají ruku, jsou zdrojem zvláštní iniciativy.

Naše výstava může také přispět ke smíření, protože je prezentována v obou jazycích. Ráda bych proto využila této příležitosti a poděkovala všem, kteří se podíleli na realizaci této výstavy. Ukazuje, že na území České republiky žili Němci. A že to nebyli všichni nacisté a fašisté, jak se lidem v tehdejší Československu po desetiletí po válce namlouvalo.

Ráda bych na výstavě vyzdvihla zejména dva panely: Za prvé, **Neznámí demokraté/ neznámá demokratka**. I dnes, nebo zejména dnes, je důležité demokracii bránit, nebrat ji jako samozřejmost. Osobnosti zde vyobrazené bránily demokracii a svobodu s vědomím velkého rizika, dokonce i s nasazením života. Takto bychom mohli uctít památku mnoha dalších lidí ze Sudet - jako touto výstavou.

Na druhém panelu je Volkmar Gabert - dlouholetý předseda Seligerovy obce od roku 1986 až do své smrti. Narodil se v Dreihunkenu/Drahůnkách, nedaleko Teplitz/Teplic, kde jsem se narodila já. Na 19. února připadlo 22. výročí jeho úmrtí, 11. března by měl 102. narozeniny.

Volkmar Gabert, pronásledovaný nacisty, uprchl s rodiči po Mnichovské dohodě nejprve do Prahy a poté v roce 1939 do Anglie. Jeho otec byl učitel a starosta, člen DSAP (Německé sociálně demokratické strany práce). Po válce přišel Volkmar Gabert do Bavorska, stejně jako mnoho dalších sudetských Němců, a mj. byl po desetiletí poslancem bavorského zemského sněmu (1950-1978) a Evropského parlamentu (1979-1984). Zvláště blízké mu bylo německo-české usmíření; byl členem správní rady Německo-českého fondu budoucnosti (1998-2001).

Milí hosté, je na nás všech, abychom tento odkaz udržovali a především ho předávali mladé generaci, aby se to, co se stalo, hrůzy a následky s tím spojené už nikdy neopakovaly.

Skláním se před odvážnými lidmi, jak těmi jmenovanými, tak těmi nejmenovanými.

Na závěr dvě poznámky:

Před dvěma měsíci, 3. února 2025, Radio Prague International napsalo, cituji:

„Česká loď proplouvá pod mostem Carola v Drážďanech

-5-

Poprvé po téměř pěti měsících byl v pondělí odpoledne umožněn průjezd české lodi pod mostem Carola v Drážďanech. Bylo to možné pouze na základě povolení a za neustálého sledování stavu mostu. Kontejnerová loď vyplula z Lovosic/Lobositz v severních Čechách a veze mimo jiné 221 tunový generátor do Antverp a dále do Velké Británie.....“

Česká republika má opět přístup k moři.

Nedávno bylo oznámeno, že Česká republika bude hostující zemí Frankfurtského knižního veletrhu v roce 2026 s mottem „Země u moře“, což je odkaz na Shakespeara.

Závěr: Česká republika přece leží u moře.

Děkuji za pozornost.

Düsseldorf, 7. dubna 2025